

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№1

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, yanvar.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanov Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

INSON KAPITALINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	52
Dilnoza Ruziqulova Xoliqovna	
MAHALLIY BUDJET DAROMADLAR BAZASINI BAHOLASH SAMARADORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH.....	56
Isoqov Zafarjon Zokirjonovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA XALQARO TAJRIBA	60
Maksumova Umidaxon Sadikjonovna	
ОЛИГОПОЛИЯ И ТЕОРИЯ ИГР	64
Камилова Наргиза Абдукаххоровна, Наимов Самандар Раджабович	
ЦИФРОВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ ТРАНСПОРТЕ: НОВАЯ ЭРА ЭФФЕКТИВНОСТИ	67
Каракулов Фарход Зайпудинович	
MEVA-SABZAVOTCHILIK MAHSULOTLARINING EKSPORT SALOHİYATINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINING INNOVATSION YECHIMLARI	72
Ergashev Jamshid Axmadaliyevich	
MOLIYAVIY AKTIVLARNING IQTISODIY MOHIYATI VA TIJORAT BANKLARIDA ULARNING SIFAT MEZONLARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	77
Iskandarova Munisa Hasan qizi	
MOLIYAVIY RISKLARNI BOSHQARISHDA SUN'IY INTELLEKTNI QO'LLASH IMKONIYATLARI	82
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich, To'xtayev Kamol Po'latovich	
MARKETING VA BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA TAYYOR KIIYIMLARNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	87
Bababekova Gulchexra Baxtiyarovna	
NAMANGAN VILOYATI QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA MODERNIZATSIYA JARAYONLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI	93
Odilova Malika Abdushukur qizi	
TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	98
Toshtemirov Xojjakbar Qahramon o'g'li	
ТУРИЗМ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ	103
Артикова Шохида Ильясовна	
MINTAQALARDA OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI INNOVATSION SALOHİYATINI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	107
Dadamirzayev Muzaffar Xabibullayevich	
THEORETICAL ASPECTS OF SERVICES IN THE CONTEXT OF UZBEKISTAN'S ECONOMIC TRANSFORMATION	114
Umidjon Normurodov, Qodirov Yusufbek Suyunbek ugli	
РАЗВИТИЕ ПРЕДПРИЯТИЙ ОБУВНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ МАРКЕТИНГОВЫХ ИННОВАЦИЙ	120
Расулов Нозимжон Набиджонович	
QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING JORIY QILINISHI VA UNI OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI.....	125
Saburov Jumanazar Saliyevich	
KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI VA ICHKI BOZORNI KENGAYTIRISH IMKONIYATLARI	129
Mayliyeva Sadoqat Safayozovna	
ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ТРАНСПОРТНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ УЗБЕКИСТАНА.....	134
Убайдуллаев Худоёр Бахтиёр угли	

MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARI SALOHİYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI	141
Xayitov Rustam Burxonovich	

MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARI SALOHIYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI

Xayitov Rustam Burxonovich

Navoiy innovatsiyalar universiteti

“Iqtisodiyot va axborot texnologiyalari” kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada mintaqani barqaror rivojlantirishda paxta-to'qimachilik klasterlari salohiyatidan samarali foydalanishning xorijiy tajribasi va ushbu tajribalarni mamlakatimizda qo'llash sharoitlari yoritilgan. Shuningdek, paxta-to'qimachilik klasterlari salohiyatidan samarali foydalanish tajribalari yuzasidan xulosalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: mintaq, barqaror rivojlantirish, klaster, paxta-to'qimachilik klasterlari, salohiyat, tajriba.

Abstract. This article discusses foreign experience in the effective use of the potential of cotton-textile clusters in the sustainable development of the region and the conditions for applying these experiences in our country. Also, conclusions are presented on the experience of effective use of the potential of cotton-textile clusters.

Key words: region, sustainable development, cluster, cotton-textile clusters, potential, experience.

Аннотация. В статье рассматривается зарубежный опыт эффективного использования потенциала хлопково-текстильных кластеров в целях устойчивого развития региона и условия применения этого опыта в нашей стране. Также представлены выводы об опыте эффективного использования потенциала хлопково-текстильных кластеров.

Ключевые слова: регион, устойчивое развитие, кластер, хлопково-текстильные кластеры, потенциал, опыт.

KIRISH

Mintaqa iqtisodiyotini barqaror va samarali rivojlantirishda tarmoqlararo hamkorlik va qo'shilgan qiymat zanjirini yaratish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan olganda, paxta-to'qimachilik klasterlari qishloq xo'jaligi sohasini hamda ishlab chiqarish, qayta ishlash, eksport va xizmat ko'rsatish sohaslarini qamrab olgan holda mahalliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Chunki paxta-to'qimachilik klasterlari rivojlanayotgan mamlakatlar uchun iqtisodiy o'sish va barqarorlikning asosiy manbalaridan biridir. Paxta ko'plab mamlakatlarda asosiy qishloq xo'jaligi mahsuloti bo'lib, uning to'qimachilik sanoati bilan integratsiyasi milliy va global iqtisodiyot uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Paxta-to'qimachilik klasterlari tayyor mahsulotlarni ishlab chiqarish va sotish orqali, xomashyo va materiallardan farqli o'laroq, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshiradi. Bu esa, birinchi navbatda, qo'shilgan qiymatning o'sishi, ishchilar soni va faoliyat yuritayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlar sonining ko'payishi hisobiga yuzaga keladi [1]. Paxtachilikda bozor tamoyillari joriy etilishi munosabati bilan paxta yetishtiruvchi fermer xo'jaliklari va qayta ishlovchi korxonalarning o'zaro munosabatlarini tartibga solish bo'yicha amalga oshiriladigan chora-tadbirlar dasturi tasdiqlandi [2]. Paxta xomashyosining xarid narxini belgilash amaliyotidan voz kechildi. Ya'ni uning o'rniga klasterlar shakllandi. Klasterlar paxta yetishtirishdan to'qimachilik va tayyor mahsulotlarni eksport qilishgacha bo'lgan jarayonlarni o'z ichiga oladi [3].

AQSh tajribasi. Barqaror mintaqaviy rivojlanish bugungi kunda global ahamiyatga ega bo'lib, uning markazida sanoat klasterlari, xususan, paxta-to'qimachilik klasterlari muhim o'rin tutadi. AQSh dunyodagi eng yirik paxta ishlab chiqaruvchilari va to'qimachilik sanoati rivojlangan mamlakatlaridan biri sifatida paxta-to'qimachilik klasterlari salohiyatidan mintaqaviy rivojlanish uchun samarali foydalanish bo'yicha boy tajribaga

ega. Ushbu xulosa AQShning mazkur sohadagi tajribasini umumlashtirib, uning asosiy jihatlari hamda O'zbekiston kabi mamlakatlar uchun saboqlarni ta'kidlaydi.

Xitoy tajribasi. Xitoyning mahalliy mexanizatsiyalashgan paxta-to'qimachilik sanoati urushlararo davrda gullab-yashnadi va ishlab chiqarish sohasida yetakchi sanoatga aylandi, garchi u Yaponiya tomonidan moliyalashtiriladigan firmalarga qarshi ichki yetakchilikni qo'lga kiritgan bo'lsa-da. Zamonaviy sharoitda paxta-to'qimachilik sanoatining tarixiy kontekstida ham firma o'sishida tashqi moliyaning roli haqida munozaralar mavjud. Adabiyotlarda kapital va sanoat o'sishi o'rtasidagi bog'liqlik bo'yicha "modernizatsiya" va "samaradorlik" argumenti kabi raqobatbardosh farazlar taklif etiladi. Kapitalning daromadliliigi va kapital hajmi o'rtasidagi firma darajasidagi ma'lumotlardan foydalangan holda empirik natijalar tashqi moliyaning firma o'sishiga aniq ijobiy ta'sirini ko'rsatadi. Bu "modernizatsiya" gipotezasini qo'llab-quvvatlaydi va Xitoy yigiruv ishlab chiqaruvchilarining yapon fabrikalariga nisbatan o'rtacha ishlashining sabablari noto'g'ri boshqaruv, kapitalizatsiya, qayta investitsiyalarni rag'batlantirmaslik hamda past mehnat unumdorligi kabi omillar bilan izohlanishini ko'rsatadi [4]. Shunday ekan, mamlakatning paxta-to'qimachilik sanoati klasterlari mintaqani barqaror rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu klasterlar paxta yetishtirishdan tortib, tayyor mahsulotlarni ishlab chiqarish va eksport qilishgacha bo'lgan to'liq sanoat zanjirini birlashtiradi. Mazkur tizim mintaqaviy iqtisodiyotni jonlantirish, ish o'rinlari yaratish va mahalliy aholi daromadlarini oshirishga imkon beradi. Klaster yondashuvi ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, resurslardan optimal foydalanishni ta'minlaydi va eksport salohiyatini kuchaytiradi.

Koreya tajribasi. Mamlakatda sanoat klasterlari adabiyoti kichik firmalarning aglomeratsiya yutuqlari va jamoaviy harakatlar orqali global miqyosda raqobatbardosh bo'lish potensialiga oid zamonaviy fikrlashni shakllantirdi. Biroq klasterlar ko'pincha salbiy ekologik tashqi ta'sirlarni keltirib chiqaradi. Sanoat ekologiyasi yondashuvi ishlab chiqaruvchilar aglomeratsiyalari atrof-muhitga iqtisodiy ta'sirni kamaytiradigan yopiq ishlab chiqarish tartiblarini yaratishi mumkinligini ko'rsatadi. Bugungi kunga qadar sanoat klasteri va sanoat ekologiyasi yondashuvlari o'rtasida kam aloqa mavjud. Shu bilan birga, Janubiy Koreyada ekologik kollektiv samaradorlikka klasterga asoslangan kollektiv harakatlar orqali erishish mumkinligi isbotlangan [5]. Bu yopiq ishlab chiqarish va klaster miqyosida iqtisodiy hamda ekologik yutuqlarga olib keladi. Bunga erishishda mahalliy ijtimoiy integratsiya, klasterga asoslangan institutlar va muvofiqlashtiruvchi vakolatlar alohida o'rin tutadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi xorijiy mamlakatlarda paxta-to'qimachilik klasterlari faoliyatiga oid ilmiy maqolalar, xalqaro tashkilotlar va milliy statistika organlarining rasmiy ma'lumotlarini tahlil qilishga asoslandi. Olingan ma'lumotlar qiyosiy, tarkibiy va mantiqiy tahlil usullari orqali qayta ishlanib, klasterlarning mintaqaviy barqaror rivojlanishga ta'siri baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

AQSh tajribasining asosiy jihatlari quyidagilar bilan namoyon bo'ladi:

- integratsiyalashgan klaster modeli: AQShda paxta-to'qimachilik klasterlari odatda chorvachilikdan tortib, paxta yetishtirish, to'qimachilik ishlab chiqarish, kiyim-kechak tikish va chakana savdogacha bo'lgan qiymat zanjirining barcha bosqichlarini o'z ichiga oladi. Bu integratsiya har bir bosqichda samaradorlikni oshirish, xarajatlarni kamaytirish va mahalliy iqtisodiyotga qo'shimcha qiymat yaratish imkonini beradi. Shtatlar (Shimoliy Karolina, Jorjiya va Texas) paxta yetishtirish, ip-kalava ishlab chiqarish, mato to'qish va kiyim-kechak sanoatini o'zida mujassam etgan yirik klasterlarga ega.

- texnologik innovatsiyalar va tadqiqotlar: AQSh paxta-to'qimachilik sohasida doimo yangi texnologiyalarni joriy etishga intiladi. Bu paxta navlarini yaxshilash (suvga chidamli va yuqori hosilli navlar), zamonaviy sug'orish tizimlari, paxtani mexanizatsiyalashgan terimi hamda to'qimachilik va kiyim-kechak ishlab chiqarishdagi avtomatlashtirish va robotlashtirishni o'z ichiga oladi. Universitetlar, tadqiqot markazlari va sanoat korxonalari o'rtasidagi yaqin hamkorlik R&D tizimiga katta turtki beradi. Yangi to'qimachilik materiallari va texnologiyalari doimo ishlab chiqiladi.

- barqarorlik va ekologik to'g'ri yondashuv: AQShda barqarorlik tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Klasterlar suv resurslarini tejash, kimyoviy moddalardan foydalanishni kamaytirish, qayta ishlanadigan materiallardan foydalanish va uglerod izini kamaytirishga intilmoqda. "Yashil" to'qimachilik ishlab chiqarish standartlari joriy etilmoqda. Qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish, organik paxta yetishtirish, suvni qayta aylantirish tizimlari va ekologik sertifikatlashga asoslanadi.

- mahalliy ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash va "yashil" sertifikatlash: Davlat va mintaqaviy darajada mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash dasturlari mavjud. "Made in USA" kabi brendlar, shuningdek, ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni tasdiqlovchi sertifikatlashlar iste'molchilar ishonchini qozonishda muhim rol

o'ynaydi. Mintaqaviy soliq imtiyozlari, kreditlar, logistikani optimallashtirish va tadqiqotlarni moliyalashtirish shular jumlasidandir.

- mintaqaviy hamkorlik va jamoatchilik jalb etilishi: Klasterlar doirasida turli subyektlar (fermerlar, ishlab chiqaruvchilar, tadqiqotchilar, hukumat va jamoatchilik) o'rtasida hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi. Bu fikr almashinuvi, muammolarni birgalikda hal etish va yangi imkoniyatlarni yaratishga yordam beradi. Sanoat assotsiatsiyalari, ishbilarmonlik kengashlari, hududiy rivojlanish agentliklari va ta'lim muassasalari faol ishtirok etadi.

AQSh tajribasi shuni ko'rsatadiki, paxta-to'qimachilik klasterlari nafaqat iqtisodiy o'sishning kuchli vositasi, balki mintaqani barqaror rivojlantirishning muhim tarkibiy qismidir. Integratsiyalashgan qiymat zanjiri, texnologik yangiliklarga urg'u berish, barqarorlik va ekologik to'g'ri yondashuv hamda barcha manfaatdor tomonlarning faol ishtiroki muvaffaqiyatning kalitidir.

O'zbekiston kabi paxta-to'qimachilik an'alariga ega mamlakatlar uchun AQSh tajribasidan quyidagi saboqlarni olish mumkin:

- qiymat zanjirini to'liq integratsiyalash: paxta yetishtirishdan tortib, tayyor mahsulotgacha bo'lgan jarayonlarni bir joyga jamlash;
- R&D va innovatsiyalarga investitsiya kiritish: paxta navlarini yaxshilash, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish;
- barqarorlik va ekologik standartlarni joriy etish: suvni tejash, organik paxtachilik, "yashil" ishlab chiqarish;
- mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash: soliq imtiyozlari, kreditlar va marketing yordami;
- barcha manfaatdor tomonlar o'rtasida hamkorlikni mustahkamlash: davlat, biznes, ilmiy-tadqiqot institutlari va jamoatchilik o'rtasida.

Mazkur yo'nalishlarda amalga oshiriladigan tizimli ishlar paxta-to'qimachilik klasterlari salohiyatidan to'liq foydalanish hamda mintaqaning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shish imkonini beradi.

Xitoy tajribasining yana bir asosiy jihati texnologik innovatsiyalar va avtomatlashtirishni keng joriy etishga asoslanadi. Bu esa mahsulot sifatini yaxshilash bilan birgalikda ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirishga xizmat qiladi. Shuningdek, klasterlarda barqaror ekologik amaliyotlarga alohida e'tibor beriladi. Ya'ni suvni tejash, chiqindilarni kamaytirish va qayta ishlash, agroekologik usullarni qo'llash orqali tabiiy resurslar samarali boshqariladi va atrof-muhit muhofazasi ta'minlanadi. Bu esa mintaqaviy ekologik barqarorlikni saqlashga imkon beradi.

Xitoy hukumati tomonidan taqdim etilgan moliyaviy va siyosiy qo'llab-quvvatlash klasterlarning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga katta turtki bo'ladi. Soliq imtiyozlari, infratuzilma yaratish, tadqiqot va rivojlanishga yo'naltirilgan grantlar orqali sanoat rivojlanishi barqaror asosda olib boriladi. Bu esa uzoq muddatda mintaqaviy iqtisodiyotning diversifikatsiyasi va o'sishini ta'minlaydi. Natijada, Xitoy paxta-to'qimachilik klasterlari modeli iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy barqarorlik tamoyillariga mos keladigan samarali tizim sifatida ajralib turadi. Bu tajriba paxta-to'qimachilik sanoati rivojlanayotgan boshqa mamlakatlar uchun ham o'rnak bo'lib, ularning mintaqaviy rivojlanish strategiyalarini shakllantirishda qimmatli qo'llanma vazifasini o'taydi.

Janubiy Koreya to'qimachilik sanoatini rivojlantirishni bosqichma-bosqich amalga oshirgan. Avvalo, xomashyoni qayta ishlashdan boshlab, tayyor mahsulot ishlab chiqarishgacha bo'lgan barcha bo'g'inlar yagona tizimga birlashtiriladi. Hukumat ushbu yo'nalishda klasterlar asosida infratuzilma yaratish, texnologik yangilanishlar, ilm-fan bilan ishlab chiqarish integratsiyasi va kadrlar tayyorlashga alohida e'tibor qaratgan.

Yirik to'qimachilik klasterlari Seul, Pusan va Daegu kabi sanoat markazlarida shakllantirilib, ularning har biri o'ziga xos ixtisoslashuvga ega bo'lgan. Masalan, Daegu shahri "to'qimachilik poytaxti" sifatida tanilgan. Bu yerda texnik to'qimachilik, dizayn markazlari va ilmiy-tadqiqot institutlari faoliyat yuritadi. Bu esa innovatsion yondashuvni rag'batlantiradi va sanoatning raqobatbardoshligini oshiradi.

Koreya modelida quyidagi ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlik muhim o'rin tutadi:

- ekologik barqarorlik: ishlab chiqarishda energiyani tejovchi texnologiyalar joriy etilgan va chiqindilarni qayta ishlash keng yo'lga qo'yilgan;
- ijtimoiy barqarorlik: ayollar va yoshlar uchun maxsus ish o'rinlari yaratilgan va kasbiy qayta tayyorlash kurslari orqali aholining bandligi ta'minlangan;
- iqtisodiy barqarorlik: klasterlar eksportga yo'naltirilgan hamda davlat tomonidan eksportni qo'llab-quvvatlovchi moliyaviy va huquqiy mexanizmlar yaratilgan.

Mamlakatimiz paxta-to'qimachilik sohasida yetarli xomashyo bazasiga ega bo'lib, klasterlashuv orqali mahsulotga qo'shilgan qiymatni oshirish imkoniyatiga ega. Janubiy Koreya tajribasini inobatga olgan holda quyidagi tavsiyalarni ilgari surish mumkin:

- hududiy ixtisoslashgan klasterlar yaratish: har bir viloyat o'zining tabiiy-iqlimiy sharoiti va mavjud resurslaridan kelib chiqib, to'qimachilikning muayyan yo'nalishiga ixtisoslashgan bo'lishi lozim;

- ilmiy-tadqiqot va innovatsiyani klasterga integratsiya qilish: texnoparklar, kasb-hunar markazlari va ilmiy institutlar bilan yaqin hamkorlikda ishlash orqali mahsulot sifati va raqobatbardoshligini oshirish;
- davlat tomonidan strategik qo'llab-quvvatlash: soliqqa tortishda imtiyozlar, eksport subsidiyalari va yengil kreditlar orqali klasterlar faoliyatini rag'batlantirish.

Janubiy Koreya tajribasi ko'rsatadiki, sanoat klasterlari iqtisodiy taraqqiyot va hududiy barqarorlikning asosiy omillaridan biridir. O'zbekiston ham ushbu model asosida o'z paxta-to'qimachilik klasterlarini yanada takomillashtirishi mumkin. Buning uchun davlat, biznes va ilm-fan o'rtasida yaqin hamkorlikni yo'lga qo'yish, hududiy xususiyatlarni inobatga olgan holda klasterlashuvni chuqurlashtirish va ekologik barqarorlikka alohida e'tibor qaratish zarur. Aynan shundagina klasterlar mintaqaning barqaror va uzoq muddatli rivojlanishida hal qiluvchi o'rin egallaydi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, mintaqani barqaror rivojlantirishda paxta-to'qimachilik klasterlari salohiyatidan samarali foydalanishning AQSh, Xitoy va Janubiy Koreya tajribasini quyidagi jadvalda umumlashtiramiz (1-jadval).

1-jadval. Mintaqani barqaror rivojlantirishda paxta-to'qimachilik klasterlari salohiyatidan samarali foydalanishning AQSh, Xitoy va Janubiy Koreya tajribasi¹

Mezonlar	AQSh	Xitoy	Janubiy Koreya
Paxta-to'qimachilik sanoati rivojlanishi	Keng sanoat infratuzilmasi, ilg'or texnologiyalar	Katta hajmdagi ishlab chiqarish, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash	Innovatsion va yuqori sifatti to'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish
Klaster shakllantirish yondashuvi	Hududiy sanoat klasterlari (Texas va Kaliforniya)	Maxsus iqtisodiy zonalar va sanoat parklarida klasterlar	Kichik va o'rta korxonalar klasterlari hamda innovatsion bog'lanishlar
Davlat roli	Soliq imtiyozlari va investitsiya dasturlari	Strategik davlat dasturlari va moliyaviy qo'llab-quvvatlash	Innovatsion loyihalar uchun grantlar va eksportni rag'batlantirish
Texnologiyalar va innovatsiyalar	Zamonaviy avtomatlashtirish va ilmiy tadqiqotlar	Tezkor texnologik yangilanish va raqamli ishlab chiqarish	Yangi materiallar va ekologik toza ishlab chiqarish texnologiyalari
Eksport va xalqaro hamkorlik	Keng xalqaro bozorlar va yuqori sifat standartlari	Global eksport tarmoqlari va markazlashtirilgan boshqaruv	Asosiy eksport yo'nalishlari bo'lib Yevropa va Shimoliy Amerika sanaladi
Barqaror rivojlantirish tamoyillari	Atrof-muhitni muhofaza qilish va energiya tejamkorligi	Resurslarni samarali boshqarish va chiqindilarni kamaytirish	Barqarorlik va ijtimoiy mas'uliyat asosida ishlab chiqarish
Marketing va brendlash	Mahsulot sifati ta'kidlovchi marketing	Milliy brendlar va xalqaro ko'rgazmalarda faol ishtirok	Innovatsion va ekologik toza mahsulotlar brendlari

Ushbu keltirilgan 1-jadvalga asosan, AQSh, Xitoy va Janubiy Koreya paxta-to'qimachilik klasterlari salohiyatidan foydalanishda hududiy hamkorlik va klasterlarni tashkil etish, innovatsiyalar va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, davlat tomonidan moliyaviy va huquqiy qo'llab-quvvatlash, barqaror rivojlantirish tamoyillarini amalga oshirish hamda global bozorga yo'naltirilgan eksport siyosati asosiy o'rin tutadi. Mazkur tajribalar O'zbekiston kabi rivojlanayotgan davlatlar uchun mintaqaviy sanoatni barqaror rivojlantirishda samarali yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Paxta-to'qimachilik sanoatini rivojlantirishda xorijiy tajribalarni o'rganish va ulardan samarali foydalanish mintaqaviy iqtisodiyotni barqarorlashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Dunyodagi yetakchi sanoatlashgan davlatlar bu sohada turli klaster modellarini amaliyotga joriy etgan bo'lib, ular nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlashga, balki hududiy rivojlanish, aholi bandligi va ekologik barqarorlikni yuksaltirishga ham xizmat qiladi. Bu borada AQSh, Xitoy va Janubiy Koreya tajribalariga ko'ra, paxta-to'qimachilik klasterlari mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda samarali vosita hisoblanadi. Ularning muvaffaqiyati yagona boshqaruv va rejalashtirish tizimi mavjudligi, hududiy ixtisoslashuv va resurslardan oqilona foydalanish, innovatsiyalarni faol joriy etish, kichik va o'rta biznesni jalb qilish hamda infratuzilma va eksportga yo'naltirilganlikka asoslanadi. O'zbekiston uchun ushbu tajribalar asosida milliy modelni ishlab chiqish, mavjud klasterlarni modernizatsiya qilish va ularni mintaqaviy rivojlanish strategiyasi bilan uyg'unlashtirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

1 Muallif ishlanmasi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Джурабаев О.Дж. Современное состояние и уровень развития производительных сил хлопково-текстильных кластеров. // Journal of marketing, business and management, Volume2, Issue4 (July), 2023. - с. 21.
2. Xalimbetov F.B. Paxtachilik klasteri - qishloq xo'jaligida yangi imkoniyat va samaradorlik omili. // Academic Research in Educational Sciences, Volume3, Issue12, 2022. - 295 b.
3. Sherkulov Sh.E. Paxta-to'qimachilik klasterlarining iqtisodiy rivojlanishdagi ro'li va ta'siri. // Ilg'or iqtisodiyot va pedagogic texnologiyalar ilmiy-elektron jurnal, I son – iyul-avgust. - 154-158 b.
4. Baomin Dong, Kaixiang Peng, Jianguo Sun. Financing China's cotton textile industry: 1890–1936. // Journal of Asian Economics, Volume 79, April 2022, 101453.
5. Sukjin Yoon, Khalid Nadvi. Industrial clusters and industrial ecology: Building 'eco-collective efficiency' in a South Korean cluster. // Geoforum, Volume 90, March 2018, Pages 159-173.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
